

انقلاب اسلامی و اندیشه سیاسی / ۱

ارتداد از دیدگاه فقها

تألیف

اصغر تفضلی هرنندی

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران، ۱۳۸۸

تفضلی هرندی، اصغر، ۱۳۵۹ -

ارتداد از دیدگاه فقها/ تألیف اصغر تفضلی هرندی. - تهران: امیرکبیر، ۱۳۸۸.

ص. ۱۹۷

انقلاب اسلامی و اندیشه سیاسی؛ ۱.

ISBN 978-964-00-1240-6

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

نمایه.

کتابنامه: ص. ۱۹۱-۱۸۵.

۱. ارتداد (فقه)

۲۹۷/۳۷۷

۱۳۸۸ الف ۴ ت ۷/۵/۱۹۶/۵ BP

۱۹۳۶۷۰۷

کتابخانه ملی ایران

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۰۰-۱۲۴۰-۶

مؤسسه انتشارات امیرکبیر

تهران: خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال، صندوق پستی: ۱۱۳۶۵-۴۱۹۱

ارتداد از دیدگاه فقها

© حق چاپ: ۱۳۸۸، مؤسسه انتشارات امیرکبیر www.amirkabir.net

نوبت چاپ: اول

مؤلف: اصغر تفضلی هرندی

صفحه‌آرا: امیرحسین حیدری

طراح جلد: محمدرضا نبوی

حروف متن: میترا ۱۴ روی ۱۸ بوبنت

چاپ و صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران، خیابان ابن‌سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰

بها: ۲۵۰۰۰ ریال

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه‌برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به‌جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستندنویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

فهرست مطالب

۹	..... مقدمه
۱۳	..... بخش اول: بررسی مفهوم ارتداد و پیشینه تاریخی آن
۱۵	..... فصل اول: تبیین مفهوم ارتداد و شقوق آن
۱۵	..... تبیین مفهوم ارتداد
۱۵	..... مفهوم لغوی
۱۷	..... مفهوم اصطلاحی
۱۷	..... الف - فقهای امامیه
۲۳	..... ب - عامه
۲۴	..... شقوق ارتداد
۲۶	..... تعریف مرتد فطری و ملی
۲۷	..... ملاک‌های صدق ارتداد فطری
۲۸	..... الف - اسلام والدین به هنگام انعقاد نطفه یا به هنگام ولادت
۳۰	..... ب - اظهار اسلام پس از بلوغ یا اسلام تبعی و حکمی
۳۳	..... قول مختار
۳۵	..... فصل دوم: پیشینه تاریخی ارتداد
۳۵	..... ارتداد در شبه جزیره عربستان پیش از اسلام
۳۷	..... ارتداد در عهد پیامبر
۴۰	..... ارتداد در عهد خلفای راشدین
۴۵	..... ارتداد در عهد ائمه معصومین

۴۷	بخش دوم: بررسی فقهی ارتداد
۴۹	فصل اول: بررسی شرایط، موجبات و طرق اثبات ارتداد
۴۹	شرایط تحقق ارتداد
۴۹	بلوغ
۵۱	عقل
۵۳	اختیار
۵۳	قصد
۵۶	موجبات ثبوت ارتداد
۵۶	فقههای امامیه
۵۸	الف - انکار خدا و رسول
۵۸	ب - انکار معاد
۵۹	ج - انکار ضروری دین
۶۴	د: سبّ النبی
۶۶	ه: انکار ضروری مذهب
۶۷	فقههای عامه
۶۸	طرق اثبات ارتداد
۶۸	علم قاضی
۶۹	بینه
۷۱	اقرار
۷۱	سخن یا عملی که دال بر انکار یا مسخره کردن یا سبک شمردن دین باشد
۷۳	فصل دوم: بررسی ادله ناظر بر ارتداد و احکام مترتب بر آن
۷۳	ادله ناظر بر ارتداد
۷۳	قرآن
۷۴	الف - مفهوم لغوی ارتداد
۷۴	ب - مفهوم اصطلاحی
۷۵	ج - آثار ثبوتی ارتداد
۷۹	د - آثار اثباتی ارتداد
۸۱	ه - توبه مرتد
۸۶	و - شرایط ارتداد
۸۸	سنت
۸۸	الف - روایاتی که ناظر به حکم مرتد فطری هستند

ب - روایاتی که به بیان استتابه مرتد ملی پرداخته‌اند	۸۹
ج - روایاتی که ناظر به حکم مرتد فطری و ملی هستند	۸۹
د - روایاتی که سخنی از مرتد فطری و ملی ندارند و فقط به استتابه	۸۹
ه - روایاتی که به بیان حکم زن مرتد پرداخته‌اند	۹۱
احکام فقهی ارتداد	۹۲
مجازات‌های مرتد	۹۲
الف - فقهای امامیه	۹۲
۱. مرد مرتد	۹۲
۲. زن مرتد	۱۱۵
ب - فقهای عامه	۱۲۰
توبه و استتابه مرتد	۱۲۴
الف - فقهای امامیه	۱۲۴
الف - روایاتی که در آن‌ها فقط به عدم استتابه مرتد فطری اشاره شده است	۱۲۵
ب - روایاتی که تنها ناظر به استتابه مرتد ملی هستند	۱۲۵
ج - روایاتی که در مورد مرتد فطری به عدم استتابه او و در مورد مرتد ملی	۱۲۵
د - روایاتی که به‌طور مطلق ناظر به استتابه مرتد هستند	۱۲۶
ه - روایاتی که ناظر به استتابه زن مرتد به‌طور مطلق می‌باشند	۱۲۶
ب - فقهای عامه	۱۴۲
بخش سوم: فلسفه احکام ارتداد، رابطه آزادی عقیده	۱۴۵
فصل اول: فلسفه احکام ارتداد	۱۴۷
فصل دوم: رابطه آزادی عقیده و احکام ارتداد	۱۵۱
تعریف آزادی و انواع آن	۱۵۱
مبانی فقهی آزادی عقیده	۱۵۳
قرآن	۱۵۳
سیره عملی معصومین	۱۵۵
سازگاری آزادی عقیده و احکام ارتداد	۱۵۶
فصل سوم: بررسی برخی از مصادیق بارز ارتداد	۱۶۳
سلمان رشدی و توطئه آیات شیطانی	۱۶۳
علت نام‌گذاری کتاب	۱۶۴
محتوای کتاب آیات شیطانی	۱۶۶
مبانی فقهی حکم امام خمینی(ره) مبنی بر اعدام سلمان رشدی	۱۷۰

- ۱۷۳.....جبهه ملی و مخالفت با لایحه قصاص
- ۱۷۵.....نتیجه گیری
- ۱۸۵.....منابع و مأخذ
- ۱۹۳.....نمایه

مقدمه

مسئله ارتداد و احکام خاص آن از جمله مباحث مطرح در حقوق جزای اسلامی است. هرچند موضوع ارتداد در بسیاری از آیات قرآن مطرح شده و به عقوبت‌های اخروی آن نیز اشاره شده است، اما در این آیات اشاره‌ای به مجازات‌های دنیوی مرتد نشده است و مجازات‌های مدون فقهی تنها مستند به گفتار و سیره معصومین علیهم‌السلام می‌باشد.

لازم به ذکر است مسئله ارتداد نیز مانند بسیاری از مسائل مطرح در آیین و شریعت اسلام به صورت تأسیسی نبوده است، بلکه در شرایع الهی دیگر نیز مورد توجه بوده و اسلام نیز آن را تأیید کرده و لزوم مجازات آن را پذیرفته است. هرچند که ارتداد در آیین یهود به‌عنوان یک انحراف فردی و در آیین مسیحیت به‌عنوان یک انحراف سیاسی مطرح بوده است، اما در شریعت مبین اسلام ارتداد به‌عنوان یک انحراف فردی، اجتماعی و سیاسی مورد توجه قرار گرفته است، چون علاوه بر اینکه شخص مرتد خود را از سعادت محروم و به ورطه هلاکت می‌کشانند، سلامت فکری و عقیدتی افراد جامعه را نیز به مخاطره می‌اندازد و باعث می‌شود که افراد دچار شک و شبهه شوند و معتقد به ناکارآمدی نظام اسلامی شوند که این امر پایه‌های حکومت اسلامی را سست و لرزان کرده و به آن ضربه وارد می‌نماید.

احکام مرتد با وجودی که در پیشینه تاریخی خود طبیعی می‌نماید، ولی در فرهنگ و افکار عمومی جهان امروز که بانگ طرفداری از حقوق بشر در سراسر عالم پراکنده است این‌طور نیست و افکار عمومی آن را در تعارض با حقوق بشر می‌دانند. لذا بر خود لازم دیدیم که احکام فقهی ارتداد را مورد بررسی قرار داده و به تبیین مبانی آن‌ها بپردازیم و رابطه آن‌ها با آزادی عقیده را مورد کاوش و تحقیق قرار دهیم تا دریابیم که آیا آزادی عقیده پذیرفته شده در اسلام با احکامی که برای مرتد تشریح شده در تعارض است؟

اسلام به عنوان یک مکتب آزادی‌های گوناگون را حق طبیعی افراد دانسته است که از جمله آن‌ها آزادی عقیده است. منظور از آزادی عقیده این است که هر شخصی هر فکری اعم از اجتماعی، فلسفی، سیاسی و مذهبی را که می‌پسندد و یا آن را عین حقیقت می‌پندارد آزادانه انتخاب کند. لازم به ذکر است آزادی عقیده‌ای که اسلام آن را پذیرفته فقط در مرحله گزینش و انتخاب دین است که آیه ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾ و بسیاری از آیات دیگر مبین آن می‌باشند. اما از نظر اسلام پس از انتخاب دین، شخص باید تابع قوانین و مقررات آیینی که برگزیده است باشد و محدودیت‌های ناشی از انتخاب خود را بپذیرد، در نتیجه شخصی که با آگاهی کامل و از روی میل و رغبت دین اسلام را پذیرفته، این امر بدین معناست که او در کمال آزادی تابعیت اسلام را پذیرفته و خود را ملزم به رعایت احکام و قوانین آن نموده است. بنابراین در صورتی که به قوانین آن احترام نگذارد و آن‌ها را رعایت نکند، محکوم شدنش به مجازات‌های مقرر در آن طبق التزام آگاهانه و آزادانه‌اش بوده و منافاتی با آزادی پذیرش اولیه‌اش ندارد. بنابراین مدعیان حقوق بشر هم نمی‌توانند این احکام را در تضاد با حقوق بشر بدانند، چراکه اولاً شارع مقدس برای جلوگیری از سست شدن پایه‌های حکومت اسلامی و به منظور ایجاد امنیت فکری و اعتقادی برای افراد جامعه و جلوگیری از ایجاد تردید و شبهه در اعتقادات آن‌ها و رویگردانی آن‌ها از اسلام چنین مجازات‌هایی را برای شخص مرتد در نظر گرفته است، ثانیاً آن سوی اسلام یعنی ارتداد هیچ منفعتی در انتظار بشر نیست که با سد کردن مقابل آن مدعی پایمال شدن حقوق بشر شوند.

در این اثر تکیه ما بیشتر بر آرا و نظرات حضرت امام خمینی(ره) به عنوان فقیه‌ی که موفق به تشکیل حکومت اسلامی گردید و نحوه برخورد ایشان با مسئله ارتداد می‌باشد که به همین منظور عملکرد حضرت امام به عنوان حاکم اسلامی در برخورد با توطئه آیات شیطانی و جریان جبهه ملی در مخالفت صریح با لایحه قصاص را مورد تحلیل و بررسی قرار داده‌ایم.